

Skupni cilji
in njihovo umeščanje
v učne načrte in
kataloge znanj

ZAVOD
REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA ŠOLSTVO

Skupni cilji in njihovo umeščanje v učne načrte in kataloge znanj

Uredniki:

mag. Sofija Baškarad, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Kristina Bratina, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
dr. Inge Breznik, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
dr. Ada Holcar, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
dr. Branko Slivar, Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Avtorji:

izr. prof. dr. Kozma Ahačič, ZRC SAZU
izr. prof. dr. Marinko Banjac, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede
mag. Sofija Baškarad, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Ivana Belasić, Center RS za poklicno izobraževanje
Špela Bergoč, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
red. prof. dr. Janez Bešter, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za elektrotehniko
red. prof. dr. Bogdana Borota, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta
Kristina Bratina, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
dr. Barbara N. Brečko, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede
dr. Inge Breznik, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
red. prof. dr. Andrej Brodnik, Univerza na Primorskem, Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije
Jelka Čop, Center RS za poklicno izobraževanje
mag. Janez Gorenc, Gimnazija Novo mesto
doc. dr. Polona Gradišek, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
izr. prof. dr. Tomaž Grušovnik, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta
dr. Ada Holcar, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
mag. Apolonija Jerko, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
red. prof. dr. Gregor Jurak, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport
Boris Klančnik, Center RS za poklicno izobraževanje
doc. dr. Živa Kos, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
izr. prof. dr. Katja Košir, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
doc. dr. Ana Kozina, Pedagoški inštitut
izr. prof. dr. Mira Krajnc Ivič, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta
mag. Radovan Kranjc, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Primož Krašna, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Saša Kregar, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
red. prof. dr. Janez Krek, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
red. prof. dr. Rajko Muršič, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
doc. dr. Irena Nančovska Šerbec, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
mag. Jana Ravbar, Center RS za poklicno izobraževanje
izr. prof. dr. Sonja Rutar, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta
mag. Edin Saračević, Gimnazija Vič
mag. Helena Skok Schlegel, OŠ Alojza Gradnika Dobrovo
dr. Branko Slivar, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
izr. prof. dr. Sonja Starc, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta
red. prof. dr. Marjan Šimenc, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
mag. Klavdija Šipuš, Zavod Republike Slovenije za šolstvo
viš. pred. mag. Sabina Taškar Beloglavec, Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta
izr. prof. dr. Gregor Torkar, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta
doc. dr. Blaž Zupan, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta

Strokovna recenzentka:

doc. dr. Marina Tavčar Krajnc, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta

Jezikovni pregled:

Tine Logar

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Predstavnik: dr. Vinko Logaj

Spletna izdaja

Ljubljana, 2024

Publikacija je dostopna na povezavi: www.zrss.si/pdf/skupni_cilji.pdf

Potrjeno na 8. seji Kurikularnega sveta za spremljanje in usmerjanje prenove vzgojno-izobraževalnih programov s prenovo ključnih programskih dokumentov 7. 12. 2023.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

NAČRT ZA
OKREVANJE
IN ODPORNOST

Financira
Evropska unija
NextGenerationEU

Naložbo sofinancirata Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje in Evropska unija – NextGenerationEU.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](https://cobiss.si/)-ID [186794499](https://cobiss.si/)

ISBN 978-961-03-0836-2 (PDF)

Priznanje avtorstva – Nekomercialno – Deljenje pod enakimi pogoji

Kazalo

1 Uvod.....	5
2 Opredelitev vloge in pomena skupnih ciljev	7
2.1 PET PODROČIJ SKUPNIH CILJEV	7
2.1.1 JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST	7
2.1.2 TRAJNOSTNI RAZVOJ	11
2.1.3 ZDRAVJE IN DOBROBIT	12
2.1.4 DIGITALNA KOMPETENTNOST.....	14
2.1.5 PODJETNOST.....	15
3 Opredelitev ključnih ciljev po področjih skupnih ciljev	18
3.1 JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST	18
3.2 TRAJNOSTNI RAZVOJ	20
3.3 ZDRAVJE IN DOBROBIT	21
3.4 DIGITALNA KOMPETENTNOST.....	23
3.5 PODJETNOST	25
4 Navodila za umeščanje skupnih ciljev v učne načrte posameznih predmetov	27
5 Viri in literatura	28

1 Uvod

Priprava kurikularnega dokumenta *Skupni cilji in njihovo umeščanje v učne načrte in kataloge znanj* je opredeljena v *Izhodiščih za prenovo učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji (2022)*, v nadaljevanju Izhodišča.

Z dokumentom – zaradi množice izrazov in konceptov, kot so npr. kompetence, pismenosti, prečne kompetence – uvajamo nadpomenko skupni cilji. Glede na izzive današnjega časa in razvojne spremembe je *Komisija za pripravo skupnih ciljev in njihovo umeščanje v učne načrte in kataloge znanj* (v nadaljevanju Komisija) določila pet področij skupnih ciljev: *jezik, državljanstvo, kultura in umetnost; trajnostni razvoj; zdravje in dobrobit; digitalna kompetentnost; podjetnost*. Znotraj teh področij je izbrala podpodročja ali kompetence in zanje določila ključne (temeljne) cilje, ki jih bodo predmetne kurikularne komisije lahko smiselno umestile med predmetne cilje in standarde znanja v svojem učnem načrtu ter v didaktična priporočila (Izhodišča, 2022). **Ne gre za poenostavljeno dodajanje ciljev obstoječim predmetnim ciljem, temveč za njihovo konkretizacijo z umeščanjem v predmetne cilje. Tako jih bodo učenci dosegali pri različnih predmetih, v različnih obdobjih, po vzgojno-izobraževalni vertikali osnovnega in srednješolskega izobraževanja.** Izbrani ključni cilji bodo v prenovljenem kurikulumu za vrtce opredeljeni v ciljih in namenih kurikulumu za vrtce ter v prečnih spretnostih, zmožnostih, znanjih in dejavnostih.

Skupni cilji se opirajo na cilje sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, ki so opredeljeni v Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI), Zakonu o osnovni šoli (ZOsn), Zakonu o gimnazijah (ZGim) ter Zakonu o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1). Uresničujejo oz. razvijajo se pri vseh ali večini predmetov, zato jih imenujemo skupni cilji. Komisija se je opirala tudi na različne relevantne dokumente, ki predstavljajo širši okvir tako v slovenskem kot tudi v evropskem prostoru (Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011, Evropski referenčni okvir za trajnost 2023, Okvir podjetnostne kompetence 2019, Okvir digitalnih kompetenc za državljane 2022, Evropski okvir za osebno in socialno ključno kompetenco ter kompetenco učenje učenja 2020, Strategija višjega strokovnega izobraževanja v RS za obdobje 2020–30, Strategija razvoja Slovenije 2030, Strategija vseživljenjske učenja 2007, Akcijski načrt za digitalno izobraževanje (2021–2027), Unescov globalni akcijski program o izobraževanju za trajnostni razvoj 2016 (Global Action Programme on Education for Sustainable Development), Ključne kompetence za vse 2022 (Key competences for all, Policy design and implementation in European school education: final report), OECD Preobremenjenost učnih načrtov, pogled naprej 2020 (OECD Curriculum Overload, A Way Forward)). Ti dokumenti postavljajo v ospredje znanje kot temelj evropskega okrevanja in blagostanja, vlogo izobraževanja pri soočanju in določanju ravnanj na področju kompleksnih družbenih izzivov, načelo trajnostnega razvoja, ustvarjalno uporabo IKT ter vseživljenjsko učenje.

V procesu priprave skupnih ciljev smo analizirali tudi nekatere tuje kurikule ([Škotske](#), [Hrvaške](#), [Nove Zelandije](#), [Britanske Kolumbije](#), [Walesa](#), [Finske](#), [Irske](#), [Singapurja](#) idr.) in ugotavljali, katera znanja (ključne kompetence) izpostavljajo kot temeljna za sedanost in prihodnost. Analize kurikulumov in ugotovitve OECD ([OECD Curriculum Overload, A Way Forward 2020](#)) kažejo, da so v kurikulumih drugih držav najpogosteje zastopana področja trajnostnega razvoja, aktivnega državljanstva ter zdravja in dobrobiti, sledijo jim digitalne in kulturne kompetence, medijska pismenost in podjetnost.

Dokument predstavlja temelj za razmisleke predmetnih kurikularnih komisij pri prenovi učnih načrtov, v zvezi z umeščanjem skupnih ciljev v učne načrte in didaktična priporočila.

Učni načrti imajo kompetence že zdaj umeščene v okviru splošnih ciljev ali kot samostojno poglavje – učitelji jih po lastni presoji povezujejo z operativnimi cilji in vsebinami predmeta. Tudi tuja praksa kaže, da je skupna področja oziroma cilje (kompetence) smiselno povezati oz. vplesti v predmetne cilje (in jih ne zapisati kot nove, dodatne) in/ali z didaktično izvedbo vzgojno-izobraževalnega procesa.

V središču razmisleka pri opredelitvi skupnih ciljev je učeči se, za katerega si želimo in prizadevamo, da bi imel v času vzgoje in izobraževanja priložnost za ohranjanje in razvoj radovednosti, razvoj ustvarjalnosti, samostojnosti, zdravega načina življenja in sodelovanja z drugimi. Pri tem so izpostavljene priložnosti za razvoj kakovostnega znanja, spretnosti, vrednot in stališč, s tem pa tudi priložnosti za razvoj kritičnega mišljenja, etičnih in moralnih presoj ter odgovornosti in skrbi za sebe in druge. Sporazumevalne zmožnosti so v tem procesu temeljne spretnosti samoizražanja in sodelovanja z drugimi ter samouravnavanja učenja in odnosov pri pouku vseh predmetov ter v celotni razredni oziroma šolski skupnosti. Za razvoj »učeče se družbe« in »družbe, ki temelji na znanju«, pa naj, skladno z dokumentom *Strategija vseživljenjskosti učenja* (2007), vseživljenjskost učenja postane vodilno načelo vsega izobraževanja in učenja ter temeljna družbenorazvojna strategija v Sloveniji.

Kurikularni dokument je sestavljen iz petih poglavij. Uvodnemu delu sledi opredelitev vloge in pomena posameznih področij skupnih ciljev, opredelitev ključnih ciljev po področjih skupnih ciljev, sledijo navodila za umeščanje ključnih ciljev v učne načrte posameznih predmetov ter viri in literatura.

Zaradi obsega besedila in lažje berljivosti je v dokumentu za učenke in učence, dijakinje in dijake, učiteljice in učitelje ipd. praviloma uporabljena moška slovnična oblika, ki velja enakovredno za oba spola. Izraz učenec se uporablja tako za učence kot za dijake, izraz učni načrti pa za učne načrte in kataloge znanj.

Dokument je namenjen tako sestavljavcem osnovnošolskih in gimnazijskih učnih načrtov kot sestavljavcem srednješolskih katalogov znanj.

2 Opredelitev vloge in pomena skupnih ciljev

V sodobni družbi je – tudi zaradi hitrosti njenega spreminjanja – temeljnega pomena, da vsak posameznik pridobi kakovostno znanje in splošno izobrazbo kot trdno vseživljenjsko osnovo za kompleksne in hitro spreminjajoče se okoliščine sodobnih globaliziranih družb in kultur. Izhodišča (2022) opredeljujejo koncept splošne izobrazbe skozi dve razsežnosti: epistemološko ter socialnoetično. Splošno izobrazbo opredeljujejo kot tisto znanje, veščine in kompetence, ki posamezniku omogočajo razvoj lastnih potencialov, možnosti za nadaljnje izobraževanje in delo, zmožnosti in motivacijo za vseživljenjsko učenje, pripravljenost za osebni in družbeni angažma. Skupni cilji zasledujejo načelo interdisciplinarnosti posameznih učnih predmetov ter integrativnega kurikula, v katerem učni proces osmišlja in usmerja skupni problem oz. iskanje odgovora na problemsko vprašanje.

Izhodišča (2022) izpostavljajo, da morajo razmisleki o splošni izobrazbi v današnjem času upoštevati nekatere ključne družbene okoliščine, ki pomembno vplivajo ne le na delovanje, pač pa tudi na obstoj družbe, kot jo poznamo, in vseh njenih posameznikov:

- 21. stoletje je čas, v katerem je treba bistveno več pozornosti nameniti reševanju okoljske in družbene problematike.
- Mladi potrebujejo čim širša znanja na področju razvoja digitalnih kompetenc, vključno s sposobnostjo kritičnega razumevanja delovanja le-teh (npr. vloge umetne inteligence, zavedanja o kibernetiki ogroženosti ipd.).
- Vse bolj očitno postaja, da skrb za psihično in fizično zdravje postaja ena od ključnih družbenih prioritet, pri čemer je sestavni del splošne izobrazbe tudi razumevanje, da skrb za zdravje zajema celoto človekovega delovanja v zelo kompleksnem okolju, s poudarkom na razvoju čustvenega in socialnega potenciala posameznika ter ozaveščanju za njegovo vsestransko dobrobit.
- Posebno skrb je treba nameniti razvoju raznolikih sporazumevalnih zmožnosti, omogočanju umetniškega doživljanja, spoznavanja in izražanja ter razvoju različnih vrst pismenosti na vseh področjih učenja s participacijo otrok v procesih učenja.

2.1 PET PODROČIJ SKUPNIH CILJEV

Ob pregledu strateških dokumentov se je Komisija pri opredelitvi vloge in pomena skupnih ciljev še posebej naslonila na že obstoječe evropske kompetenčne okvire. V nadaljevanju podrobneje predstavljamo pet področij skupnih ciljev.

2.1.1 JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST

Področje skupnih ciljev jezik, državljanstvo, kultura in umetnost opredeljujemo skozi tri podpodročja – jezik, državljanstvo ter kultura in umetnost –, ki gradijo posameznikova jezikovna znanja in zmožnosti, individualno vpetost v lokalno, nacionalno in globalno okolje ter razvijanje kulturne zavesti za izzive današnjega časa in družbe prihodnosti.

Človeštvo je za svoje sporazumevanje razvilo besedni jezik, s katerim lahko najširše in najgloblje izrazi svoja izkustva in misli. Vsako naše sporočilo je toliko jasno in povedno, kolikor zmoremo ustvarjalno uporabiti besedišče in slovnico. V jeziku ustvarjamo znanje in ga omogočamo spoznavati naslednjim

generacijam, vrtec oziroma šola pa je prostor, kjer te zmožnosti razvijamo in usvajamo znanje prav pri vseh predmetih.

Človek je bitje, ki govori, njegov obstoj pa mu omogoča skupnost. V sodobnih družbah so posamezniki državljani držav, v katerih se povezujejo ter uresničujejo pravice in odgovornosti. Skupni vrednotni temelj državljanstva so človekove pravice in dolžnosti, ki vzpostavljajo osnove družbenih norm in državljanske etike. Vzpostavljajo demokratičnost državne ureditve ter omogočajo kritično naslavljanje družbenih, etičnih in političnih vprašanj, zato državljanstvo zahteva njihovo poznavanje, razumevanje in privzetje. Vse to šola lahko in bi morala načrtno udejanjati kot celota in pri vseh predmetih.

Kultura in umetnost prispevata k celostnemu in vključujočemu razvoju posameznikov in družb. Gre za obliko človeške dejavnosti, ki vključuje materialne in nematerialne dosežke in rezultate dela posameznika, skupine ali družbe s področij jezika, umetnosti, tehnike ali znanosti kot tudi moralne sisteme in značilna vedenja ter navade (Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju, 2009; Umetnost v vzgoji v vrtcih in šolah: projekt SKUM, 2022). Temelji na priznavanju kulturne raznolikosti, spodbuja igrivost, človeško domišljijo, ustvarjalnost in samoizražanje, pripomore k razvoju kritične misli in družbenih ter čustvenih veščin ter krepi samozavest (Highlights from the global consultation process towards the UNESCO Framework, 2023).

Podpodročja jezik, državljanstvo, kultura in umetnost so enakovredna in se med seboj povezujejo ter prepletajo.

Jezik

Podpodročje *jezik* poudarja pomen uresničevanja nekaterih skupnih ciljev s področja jezika pri vseh predmetih. V jeziku namreč mislimo, z njim izražamo svojo identiteto, čustva, izkušnje, posredujemo znanje in učimo ali se učimo. Znanje jezika (jezikov) je prvi pogoj za uresničevanje ciljev posameznih predmetov, hkrati pa se jezikovno znanje sooblikuje pri prav vseh predmetih. Vsi učitelji so tudi učitelji jezika. Stroke se izražajo s pomočjo jezika in z izbiro nebesednih izraznih sredstev, najpogosteje slikovnih, ki skupaj z besednim jezikom podajajo strokovna sporočila.

Podpodročje poudarja tudi potrebo po jasni povezanosti ciljev učnega jezika s cilji tujih/drugih jezikov in pomen univerzalnega teoretičnega jezikovnega znanja. Poudarja pomen jezikovnih znanj za razumevanje sodobne družbe, v kateri je naš stik z jezikom bistveno zaznamoval prehod v digitalno komuniciranje.

Obvladovanje jezika posameznih strokovnih področij na ravni učnega jezika (slovenščine, v dvojezičnih okoljih italijanščine in madžarščine) in zmožnost povezovanja tega znanja z značilnostmi drugih jezikov v večjezični družbi sta bistvena za uspešno pridobivanje in uporabo splošnega znanja na vseh področjih. Poudariti je treba odgovornost tudi nejezikovnih predmetov za razvijanje jezikovnega znanja ter tvorjenja in sprejemanja (branja, poslušanja) strokovnih besedil (npr. seminarske naloge, referati, branje strokovnih člankov).

Skupni cilji poudarjajo pomen branja kot eno od najmočnejših orodij za razvoj analitičnega in kritičnega mišljenja. Šola mora zagotavljati možnost za branje besedil različnih zahtevnostnih ravni in hkrati od učencev v času šolanja zahtevati zadostno količino prebranih zahtevnih ali zelo zahtevnih besedil pri vseh predmetih. Prihodnost branja vpliva na prihodnost naše družbe. Demokratična družba, ki temelji na ozaveščenem soglasju več deležnikov, je lahko uspešna le z vzdržljivimi bralci, ki obvladajo branje

na višji ravni. Skupni cilji tudi sicer širijo na vse predmete odgovornost za razvijanje bralne pismenosti kot stalno razvijajoče se zmožnost posameznika za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij. Ta zmožnost vključuje razvite bralne veščine, (kritično) razumevanje prebranega, poslušanje, govor, pisanje, pojmovanje branja kot vrednote in motiviranost za branje ter druge gradnike bralne pismenosti.

Raven bralne pismenosti lahko dvignemo z znanjem, saj je to potrebno za prepoznavanje dela pojavnosti, na katerega se ubesedeno nanaša, za potrebne analize, sinteze, primerjanja in sklepanja, za kritičnost pri razbiranju pomena nekega (večkodnega) besedila, pa naj bo zapisano ali govorjeno, v različnih medijih, tiskanih, elektronskih, filmskih ... Brez prepoznavanja pojavnosti, na katerega se nanaša ubesedeno, in brez smiselnega sklepanja besedilnega pomena ne moremo dojeti ali ga dojamemo nepopolno. Vso znanje je izraženo in s tem uresničeno z različnimi znakovnimi sistemi (npr. notnimi, jezikovnimi, matematičnimi), zato je treba spoznati delovanje teh sistemov in njihovega načina, kako ustvarjajo pomen. Naučiti se je treba, katere možnosti ustvarjanja pomena nam ponuja jezikovni kod in katere možnosti ponujajo drugi uporabljeni kodi, npr. razporeditev besedila na listu ali zaslonu, grafični ali tabelarni prikazi, zemljevidi ...

S tem je povezana potreba po prepoznavanju vloge jezika kot načina mišljenja in ključnega orodja za posredovanje, iskanje in sprejemanje informacij v 21. stoletju ter vloge znanja, pridobljenega pri pouku učnega jezika, kot izhodišča za pridobivanje univerzalnega jezikovnega znanja.

Jezik posamezniku omogoča aktivno oblikovanje skupnosti in (so)delovanje v njej, zato je na učečem se, da razvija svoje komunikacijske in jezikovne zmožnosti na način, da oblikuje in ohranja spoštljive, nekonfliktne, sodelovalne medsebojne odnose in argumentativno predstavlja ali zagovarja svoja stališča, čustva, mnenja ...

Državljanstvo

Podpodročje *državljanstvo* izhaja iz dejstva, da so v sodobnih družbah posamezniki državljani določene države in imajo s tem določene pravice in odgovornosti. Republika Slovenija se povezuje v širše politične skupnosti, je članica Evropske unije, Sveta Evrope ... V teh okvirih državljski status določajo človekove pravice in dolžnosti kot sistem temeljnih vrednot, ki so skupne za vse državljane in vzpostavljajo osnove družbenih norm in državljske etike. Zato državljanstvo zahteva poznavanje, razumevanje in privzetje teh temeljnih pravic in dolžnosti, vrednot in norm. Vzpostavljajo demokratičnost državne ureditve ter omogočajo kritično naslavljanje družbenih, etičnih in političnih vprašanj. Demokratično državljanstvo predpostavlja povezovanje državljanov v politične skupnosti, kjer urejajo skupne zadeve, in poznavanje temeljnih pravil delovanja teh skupnosti. Zahteva sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost na različnih ravneh (lokalni, državni, naddržavni, globalni itd.), aktivno državljanstvo in politično angažiranost posameznika. Državljanstvo, uveljavljanje pravic in izpolnjevanje odgovornosti, kritično mišljenje, aktivna državljska drža in politično delovanje zahtevajo pridobitev ustreznega znanja, privzetje skupnih vrednot in družbenih norm, zato je področje *državljanstvo* nujni del splošne vzgoje in izobraževanja po celotni vertikali in del vseživljenjskega učenja.

Vzgoja in izobraževanje za državljanstvo sta pomembna za vsakega posameznika in za vsako urejeno državo, začne pa se v najzgodnejšem otroštvu s postavljanjem otroka v neposredne interakcije z

vrstniki in z odraslimi. Prek teh odnosov se začne oblikovati osebnost posameznika in privzemanje vrednot ter skupnih družbenih norm, katerih temelj so človekove pravice in dolžnosti, kot so spoštovanje drugega, dolžnost spoštovanja pravic drugega in zavedanje lastnih pravic, državljanska identiteta itd.

Učenci v šoli sodelujejo pri dogovarjanju pravil in vedenja ter izgrajujejo socialne veščine za solidarno delovanje v skupnosti.

Državljska drža se vzpostavlja prek vsebin znanja na vseh predmetnih področjih, če in ko učitelji vsebine svojega predmeta povezujejo s konkretnimi primeri uporabe predmetnega znanja za razumevanje delovanja in za odgovorno odločanje v sodobni družbi, na individualni ravni pa za dobrobit posameznika.

Kultura in umetnost

Kultura kot sklop duhovnih, materialnih, intelektualnih in čustvenih značilnosti, ki označujejo družbo ali družbeno skupino in ne vključujejo zgolj umetnosti in literature, temveč tudi način življenja, temeljne človekove pravice, vrednostne sisteme, običaje in verovanja (Highlights from the global consultation process towards the UNESCO Framework, 2023), predstavlja okvir in način delovanja, ki se lahko časovno in prostorsko prenaša, izraža in doživlja med drugim z besedami (literatura in jezik), zvokom (glasba, radio, mediji), podobami (vizualna umetnost, mediji), gibanjem (ples, gledališče), spomeniki in predmeti (arhitektura, oblikovanje, obrt) in tradicionalnim znanjem (okoljska in živa kulturna dediščina in izrazi).

Umetnost je estetska in dialoška dejavnost in izkušnja, s katero oblikujemo svet okoli sebe, in temelji na igrivosti, ustvarjalnosti, raziskovanju. Kot dejavnost, ki temelji na igrivosti, preizkušanju in iskanju, doživljamo umetnost z vsemi čutili, omogoča pa nam prehajanje iz "tukaj in zdaj" v "kjerkoli in kadarkoli". Je ustvarjalna in družbena dejavnost, v kateri uživamo in tvorimo skupnosti, obenem pa vzgaja posameznike in posameznice v odgovorne osebe ter prispeva k demokratičnosti družbe.

Povezovanje dejavnega soočanja z družbo in naravo se kaže skozi postopen razvoj posameznikove orientacije v svetu. Doživljanje kot način komunikacije v umetnosti in izkušnja kot gradnik osebne rasti sta ključni sestavini vsebin s področja umetnosti in kulture. Kot je zapisano v UNESCOVEM dokumentu *Reimagining our futures together: A new social contract for education* (2021), umetnost naredi vidne nekatere resnice, ki so včasih prikrite, in zagotavlja konkretne načine za prikazovanje različnih perspektiv in interpretacij sveta. Umetniška izkušnja pogosto zahteva pripravljenost prepustiti se neznanemu, ob tem pa umetniško ustvarjanje zagotavlja nove jezike in sredstva za razumevanje sveta, kulturno kritiko in politično delovanje.

Umetnostne prakse in znanja obsegajo glasbo, ples, likovno umetnost, literaturo, uprizoritvene in performativne umetnosti, film in digitalno umetnost ter predstavljajo oporo in pomoč pri poglobljanju in širjenju znanj na neumetniških področjih. Namen izobraževanja v umetnosti in z umetnostjo ni v tem, da bi vsi učenci postali umetniki in umetnice, ampak da bi se naučili in bili zmožni živeti z umetnostjo, jo ceniti kot kulturo, dediščino ter vsebino, ki jih veseli, bogati in omogoča človeško celovitost in povezovanje umetniškega doživljanja z drugimi znanji in veščinami.

Pri oblikovanju šolskega okolja, v katerem živimo kulturo in umetnost, spodbujamo participativen pristop in trajnostno sodelovanje s profesionalnimi kulturnimi ustanovami, umetniki, kulturnimi delavci ter širše z okoljem na polju znanosti, ekonomije, gospodarstva in drugih socialnih sfer.

2.1.2 TRAJNOSTNI RAZVOJ

Skupni cilji trajnostnega razvoja so odziv na vse večje potrebe po opolnomočenju učencev za učinkovito soočanje in odzivanje na lokalna ter globalna vprašanja in izzive. Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR) je vseživljenjski proces, celostni in transformativni proces. Je sestavni del kakovostne vzgoje in izobraževanja, ki prispeva k razvoju spoznavnih, socialnih, emocionalnih ter vedenjskih vidikov ter ciljev učenja. Gre za celostni in transformativni proces, ki vključuje učne vsebine in učne rezultate (dosežke, izide), pedagoške pristope ter celotno učno okolje.

Učence opolnomoči z znanjem, spretnostmi, vrednotami in stališči, ki jim omogočajo sprejemanje informiranih odločitev ter odgovorno delovanje za okoljsko celovitost, gospodarsko uspešnost in družbeno pravičnost. Zagotavlja enako obravnavo posameznikov, ob upoštevanju razvojnih in drugih individualnih značilnosti kot tudi ob spoštovanju kulturne raznolikosti ter prispeva k opolnomočenju sedanjih in prihodnjih generacij.

Temeljne spremembe, ki bodo zagotovile trajnostno prihodnost, se začnejo na ravni posameznika. VITR mora poudariti načine, kako lahko vsak učenec sam in v razredni oziroma šolski skupnosti ter v širšem okolju deluje v smeri sprememb za trajnost, vključno s priložnostmi, ki mu razkrijejo trenutno resničnost kot tudi načine, kako lahko vpliva na družbeno preobrazbo, ki vodi v trajnostno prihodnost. VITR v akciji pomeni državljanstvo v akciji (Kažipot VITR za 2030, 2022).

Smiselno je, da umeščanje VITR v šolski sistem poteka sinhrono na več nivojih:

- Umeščanje tematskih področij in pripadajočih vsebin v šolski kurikulum v podporo povezovanja okoljskega, družbenega in gospodarskega vidika VITR, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti okoljskemu vidiku. Tematska področja in vsebine sledijo ciljem trajnostnega razvoja Agende 2030 in posegajo na področje podnebnih sprememb, globalnega spreminjanja in varstva okolja in narave (s poudarkom na spoštovanju potreb vseh vrst živih bitij), biodiverzitete, hrane in kmetijstva, energijskih virov in surovin po svetu, zdravja in dobrobiti, trajnostne proizvodnje in potrošnje, mobilnosti, razvoja mest in prometa, demografskih struktur in razvoja, kulturne raznolikosti, spoštljivosti, sobivanja, sožitja in inkluzije, migracij in integracij, demokracije in človekovih pravic ter enakosti spolov.
- Razvijanje kompetenc, potrebnih za dejavno vlogo pri iskanju rešitev trajnostnega razvoja in transformiranja družbe.
- Vzpostavljanje učinkovitega učnega okolja v podporo transformativnemu učenju in celostnemu institucionalnemu in sistemskemu pristopu k VITR.
- Usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za ustrezno in učinkovito načrtovanje in izvajanje učnih aktivnosti v podporo VITR.

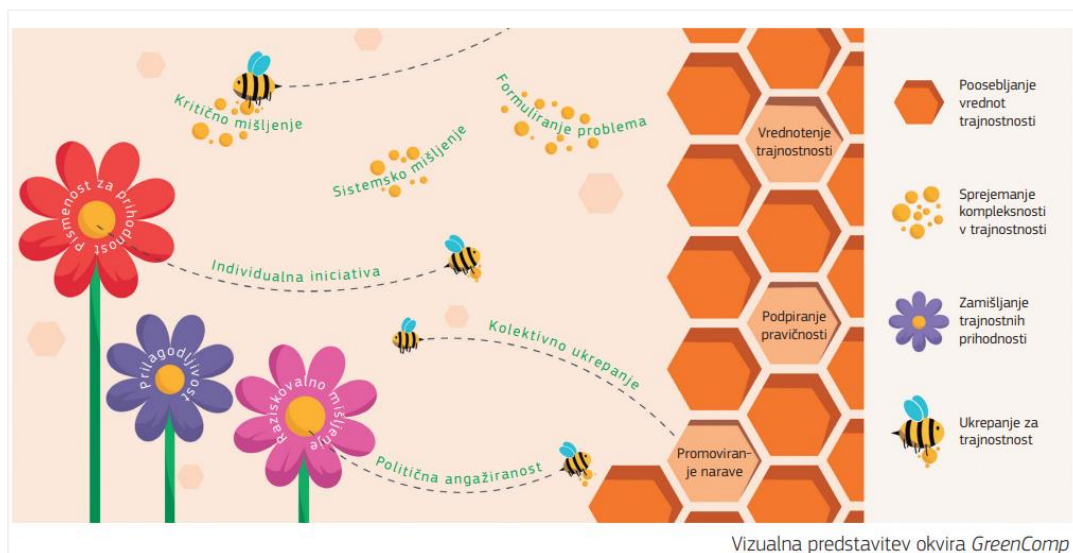
Za razumevanje pomena trajnostnega razvoja je potrebno povezovanje znanja vseh znanstvenih disciplin in šolskih predmetov ter z njimi povezanih veščin, vrednot in stališč, zato je vertikalna in horizontalna integracija VITR od vrtca šole do univerze oziroma do tretjega življenjskega obdobja ključnega pomena.

Z umeščanjem skupnih ciljev področja trajnostnosti v vse učne načrte ima tako vsak učenec v času izobraževanja možnost razvijati kompetence, ki mu bodo omogočile, da bo s svojim delovanjem/ravnanjem prispeval k trajnostnemu razvoju.

Skupni cilji trajnostnega razvoja usmerjajo vzgojno-izobraževalni proces v razvoj ključnih kompetenc za trajnostnost. Izhodišče za oblikovanje skupnih ciljev trajnostnega razvoja je Evropski okvir

kompetenc za trajnostnost (GreenComp, 2022). Le-ta predvideva štiri kompetenčna področja, ki prehajajo od osnovnega spoznavanja in razumevanja ter vrednotenja trajnostnosti do razvijanja mišljenja kot spretnosti za sprejemanje in razumevanje kompleksnosti pomena trajnostnosti. Vključuje tudi zmožnosti za proaktivno preučevanje, razvijanje in odzivanje na situacije, predloge za rešitve v prihodnje ter angažirano ukrepanje z namenom zagotavljanja trajnostnega razvoja. Kompetenčna področja s pripadajočimi kompetencami so:

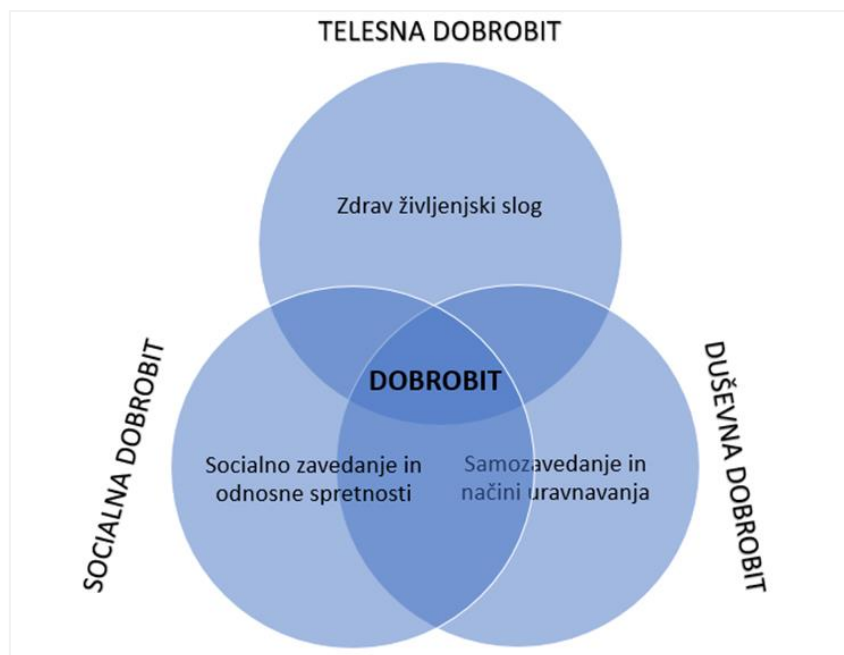
1. poseabljanje vrednot trajnostnosti (vrednotenje trajnostnosti, podpiranje pravičnosti, promoviranje narave);
2. sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti (sistemsko mišljenje, kritično mišljenje, formuliranje problema);
3. zamišljanje trajnostnih prihodnosti (pismenost za prihodnost, prilagodljivost, raziskovalno mišljenje);
4. ukrepanje za trajnostnost (politična angažiranost, kolektivno ukrepanje, individualna iniciativa).

Slika 3: Okvir kompetenc za trajnostnost, 2023, str. 3

2.1.3 ZDRAVJE IN DOBROBIT

Šola poleg družine predstavlja najpomembnejše okolje, v katerem se učenci učijo, kako skrbeti za svoje zdravje in dobrobit ter kako vzpostavljati kakovostne odnose z drugimi. Svetovna zdravstvena organizacija (2013) zdravje opisuje kot stanje duševne, telesne in socialne dobrobiti; ti vidiki so med seboj prepleteni ter skupaj prispevajo k celostnemu zdravju in dobrobiti posameznika. Duševna dobrobit vključuje zavedanje lastnega doživljanja in ravnanja ter njuno učinkovito uravnavanje. Telesna dobrobit predstavlja krepitev oziroma ohranjanje telesne zmogljivosti skozi zdrav življenjski slog prek skrbi za redno gibanje, izbiro zdrave in uravnotežene prehrane ter dovolj spanja. Socialna dobrobit vključuje vzpostavljane in ohranjanje kakovostnih odnosov z drugimi v različnih socialnih kontekstih (npr. družina, šola, vrstniki) in z upoštevanjem perspektiv vseh vpletenih.

Slika 4: Področja dobrobiti

Naloga šole je podpreti celostni razvoj učencev, kar pomeni, da je treba poleg zagotavljanja opore pri doseganju učnih ciljev učence sistematično učiti skrbeti za lastno duševno, telesno in socialno dobrobit. To lahko dosegamo skozi učne vsebine pri vseh predmetih in z ustreznimi pristopi k poučevanju, z oblikovanjem varnega in spodbudnega učnega okolja v odnosnem in organizacijskem vidiku ter z upoštevanjem zakonitosti razvoja učencev in njihove raznolikosti. Duševno dobrobit učencev lahko v šoli krepimo skozi vsebine in aktivnosti, ki podpirajo procese samozavedanja, samouravnavanja, postavljanja in spremljanja ciljev (osebnih in učnih), razvijanja prožnih načinov razmišljanja ter krepitve odgovornosti in avtonomije. Telesno dobrobit lahko krepimo s spodbujanjem gibanja, z zmanjšanjem časa sedenja, še posebej časa sedenja za zaslone, z razvijanjem zdravih spalnih in prehranskih navad ter z ozaveščanjem pomena skrbi za lastno zdravje in varnost. Socialno dobrobit lahko krepimo prek krepitve socialnega zavedanja in zavedanja raznolikosti, razvijanja komunikacijskih spretnosti in spretnosti reševanja konfliktov, razvijanja empatije in spodbujanja prosocialnega vedenja, kar vse skupaj predstavlja podlago za razvoj spretnosti vzpostavljanja in ohranjanja kakovostnih medosebnih odnosov. Vključujoče šolsko okolje pri tem prepozna in podpre tudi posebnosti ranljivih skupin učencev.

Celostna podpora zdravju in dobrobiti v šolskem okolju dolgoročno vodi v večjo kakovost življenja, v večjo družbeno vključenost in vzpostavitve ter vzdrževanje kakovostnih medosebnih odnosov na način, da učence podpiramo v uravnavanju njihovega duševnega, telesnega in socialnega delovanja ter jih tako učimo konstruktivnega spoprijemanja z učnimi, čustvenimi, socialnimi in drugimi izzivi. Temelj varnega in spodbudnega učnega okolja so torej sistematična prizadevanja za podporo duševni, telesni in socialni dobrobiti učencev.

V šolski zakonodaji so vidiki zdravja in dobrobiti opredeljeni v Zakonu o OŠ (ZOSn, Ur. list RS 2/96, 2. člen). Vzgojno delovanje se v šolah pretežno ne odvija na sistematičen in strateški način, temveč v veliki meri poteka nenamerno in neozaveščeno, tudi skozi prikriti kurikulum, kar zmanjšuje njegovo moč oziroma včasih vodi celo v učinke, nasprotno deklariranim ciljem, npr. organizacija prostora spodbuja pretežno sedeč način dela, nepremišljeno posredovane povratne informacije o dosežkih učencem sporočajo, da so vredni le, če so učno uspešni, odsotnost podpore učencem pri reševanju sporov ali

neustrezne smernice učencem vodijo v učenje načinov reševanja sporov, ki niso vključujoči in ki povečujejo neravnovesje moči med udeleženci. Umestitev področja zdravja in dobrobiti kot skupnega cilja v učne načrte vseh predmetov zato daje priložnost za povečanje ozaveščenega vzgojnega vpliva učiteljev in šol. Šola in razred sta namreč privilegiran prostor socialnega in čustvenega učenja: ozaveščanja in uravnavanja lastnega doživljanja in vedenja v odnosu do sebe in drugih ter učenja zdravega življenjskega sloga. Učenci v šoli preživijo veliko časa, zato skozi opazovanje in delovanje v odnosu z učitelji in vrstniki ter skozi sporočila, ki jih neposredno in posredno dobijo od njih, razvijajo svoj odnos do sebe, skupnosti in družbe. Podpora celostnemu razvoju učencev se nikakor ne nanaša le na vsebine, ki se jih poučuje, temveč predvsem na odnose, kakršni se vzpostavljajo med različnimi deležniki v izobraževalnem procesu, na komunikacijo in na metode dela. Učenje načinov skrbi za zdravje in duševno, telesno ter socialno dobrobit učencev je zato naloga vseh strokovnih delavcev in zahteva stalno poklicno učenje ter krepitev odnosne kompetentnosti učiteljev. Celostno zdravje in dobrobit učencev je namreč mogoče sistematično razvijati pri vseh predmetih ob različnih priložnostih in na različne načine. Profesionalni razvoj kolektiva na področju socialnega in čustvenega učenja oz. odnosne kompetence lahko poteka ob strokovni podpori svetovalnih delavcev šole.

Za učitelje vseh predmetov je pomembno, da so pozorni na svojo vlogo pri krepitvi celostne dobrobiti in so seznanjeni z načini, kako lahko k temu ozaveščeno, reflektirano in sistematično prispevajo. Učitelji z lastnim zgledom sporočajo pomembnost stalnega prizadevanja za vse vidike dobrobiti.

Za takšno odnosno kompetentnost učitelja sta ključna njegova pripravljenost za razvijanje odnosnih kompetenc in razmišljujoče raziskovanje lastne pedagoške prakse. Skladno z navedenim naj vsi učni načrti v didaktičnih priporočilih opredelijo načine poučevanja, ki podpirajo razvijanje skrbi za duševno, telesno in socialno dobrobit. Zelo pomembno je, da so aktivnosti učiteljev posameznih predmetov usklajene v okviru vsešolskega strateškega in celovitega pristopa za krepitev celostnega zdravja in dobrobiti, ki vključuje vse pedagoške delavce in učence v izvajanje aktivnosti na reden, usklajen in sistematičen način ob vseh priložnostih. Končni cilj je, da tovrstni pristopi in aktivnosti dosežejo vse učence na več načinov ter pri več predmetih.

2.1.4 DIGITALNA KOMPETENTNOST

Digitalna transformacija je ena od prednostnih nalog Evropske unije. V večini evropskih držav se učenci na različnih stopnjah izobraževanja srečajo tako z znanji s področja digitalnih kompetenc kot tudi s temeljnimi znanji računalništva in informatike (Eurydice, 2022). V prenovi učnih načrtov umeščamo digitalne kompetence v skupne cilje in se pri tem naslanjamo na Evropski okvir digitalnih kompetenc (DigComp, 2013), kar bo pomembno prispevalo k vključitvi digitalnih kompetenc v učne načrte vseh predmetov.

Digitalna kompetentnost lahko pomembno prispeva k pridobivanju znanja večine predmetov. Raziskave kažejo (DigComp, 2013 idr.), da njihovo vključevanje ne vpliva le na uspešnost učencev, temveč tudi na številne druge vidike, povezane s šolo. Pridobili naj bi jih vsi državljani, saj omogočajo dejavnejše sodelovanje v družbi in gospodarstvu ter lažje soočanje z izzivi sodobnega časa.

Koncept digitalnih kompetenc oziroma digitalne kompetentnosti je večplasten. Zajema številna področja ter se nenehno razvija in nadgrajuje. Biti digitalno kompetenten oz. pismen pomeni biti sposoben razumeti medije, poiskati informacije, se kritično odločati o najdenih informacijah ter komunicirati z drugimi z uporabo različnih digitalnih orodij in aplikacij. Digitalno kompetentnost (oz. pismenost) lahko opredelimo kot zmožnost uporabe digitalne tehnologije.

Raziskovalno središče Evropske Unije je oblikovalo Evropski okvir digitalnih kompetenc, ki ga poznamo pod imenom DigComp (2013). Njegov namen je zagotoviti splošno razumevanje opredelitev digitalnih kompetenc, ki predstavljajo znanja, spretnosti in stališča, potrebna za aktivno udejstvovanje v digitalnih okoljih z namenom izkoriščanja prednosti tehnologije za uporabo v vsakdanjem življenju. Gre za temeljne kompetence vseživljenjskega učenja, ki se začnejo z delno vključenostjo in segajo vse do digitalnega mojstrstva na visoko strokovni ravni.

Pri določitvi ključnih ciljev smo izhajali iz Okvira digitalnih kompetenc za državljane 2.2. (DigComp 2.2, 2022), ki vsebuje pet ključnih področij: 1) informacijsko in podatkovno pismenost, 2) komuniciranje in sodelovanje v okviru digitalnih tehnologij, 3) ustvarjanje digitalnih vsebin, 4) varnost in 5) kompetence reševanja problemov.

Tabela 1: Področja digitalnih kompetenc in pripadajočih kompetenc

Področja digitalnih kompetenc (5)	Kompetence (21)
1 Informacijska in podatkovna pismenost	1.1 Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij in digitalnih vsebin 1.2 Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin 1.3 Upravljanje podatkov, informacij in digitalnih vsebin
2 Komuniciranje in sodelovanje	2.1 interakcija z uporabo digitalnih tehnologij 2.2 Deljenje informacij in vsebin z uporabo digitalnih tehnologij 2.3 Državlansko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij 2.4 Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij 2.5 Spletni bonton 2.6 Upravljanje digitalne identitete
3 Ustvarjanje digitalnih vsebin	3.1 Razvoj digitalnih vsebin 3.2 Umeščanje in poustvarjanje digitalnih vsebin 3.3 Avtorske pravice in licence 3.4 Programiranje
4 Varnost	4.1 Skrb za varnost naprav 4.2 Varstvo osebnih podatkov in zasebnosti 4.3 Skrb za zdravje in dobro počutje 4.4 Varstvo okolja
5 Reševanje problemov	5.1 Reševanje tehničnih težav 5.2 Ugotavljanje potreb in opredelitev tehnoloških odzivov 5.3 Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije 5.4 Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah

2.1.5 PODJETNOST

Podjetnost kot kompetenca je prisotna na vseh življenjskih področjih. Odraža se v skrbi za lastni osebni razvoj, podjetni državljani pa aktivno prispevajo tudi k družbenemu razvoju, vstopijo v delovno okolje kot zaposlena ali samozaposlena oseba in zaženejo ali širijo organizacije in podjetja, ki so lahko kulturne, socialne ali komercialne narave.

Razvijanje podjetnosti pri učencih pomembno prispeva k njihovi pripravljenosti na prihodnost in je temelj za osebni razvoj in razvoj osebe v odgovornega državljana ter vključuje tudi aktivnosti vseživljenjske karijerne orientacije. Učenci v procesu razvoja podjetnosti pridobijo:

- spretnosti za sodelovanje in učinkovito sporazumevanje z drugimi,
- ustvarjalnost in zmožnost iskanja novih rešitev,

- zmožnost razmišljanja o lastnih prednostih, interesih in željah,
- zaupanje vase, da lahko ustvarjajo vrednost za druge,
- zmožnost spreminjanja lastnih idej v dejanja ali sposobnost tvornega sodelovanja pri razvoju idej drugih,
- zmožnost obvladovanja negotovosti, dvoumnosti in tveganja,
- finančno pismenost za sprejemanje odločitev,
- zmožnost učinkovitih predstavitev in
- druge veščine, ki jim skupno omogočajo prispevati k skupnosti kot aktivni, odgovorni državljani.

Podjetnost je zmožnost preoblikovanja priložnosti in idej v izdelke ali storitve, ki so za druge ljudi ali posameznika pomembni, koristni in/ali vredni. To lahko zajema zelo širok nabor priložnosti in idej iz najrazličnejših področij, kar vključuje tudi reševanje npr. družbenih problemov, kot to definira Entrecomp: Okvir podjetnostne kompetence (2019). Koncept "vrednosti" v tem okviru v osnovi ni ekonomski, je izrazito utemeljen na empatiji, tudi altruizmu, in je usmerjen tako v dobrobit posameznika kot tudi skupnosti. Vrednost, ki jo ustvarimo, je lahko kulturna, družbena ali finančna. Ta zmožnost pomaga posamezniku ne le pri njegovem vsakdanjem življenju, ampak tudi na delovnem mestu pri razumevanju namena njegovega dela ter pri razvoju rešitev za osebne, družbene, okoljske ali ekonomske probleme. Je pa tudi podlaga za bolj specifične spretnosti in znanje, ki ga potrebujejo tisti, ki prevzamejo pobudo ter ustanovijo socialne ali gospodarske organizacije ali k temu prispevajo.

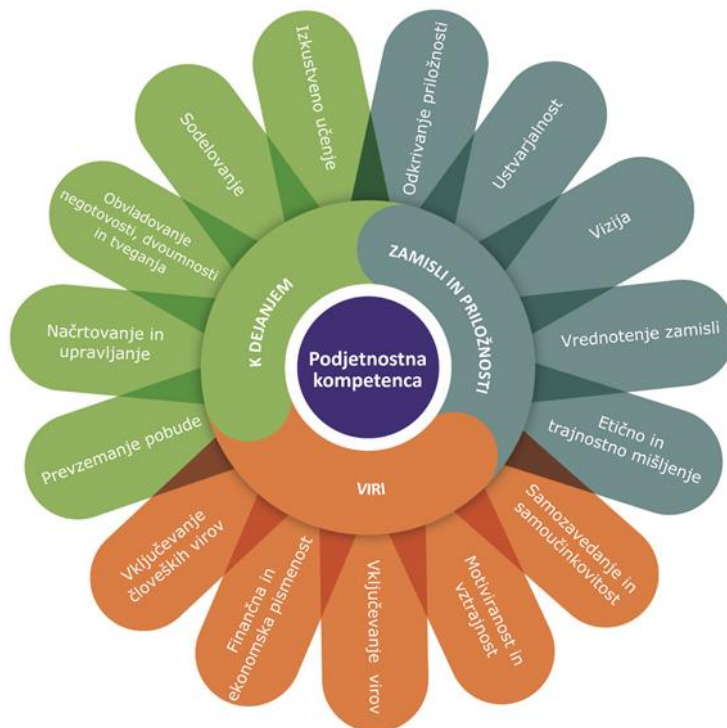
V okviru podjetnostne kompetence razvijamo tudi finančno pismenost,¹ ki jo lahko definiramo kot zmožnost posameznika, da na temelju finančnega znanja:

- uporablja finančne pojme in postopke v različnih življenjskih situacijah;
- analizira, utemeljuje, vrednoti in učinkovito sporoča svoje zamisli in rezultate pri oblikovanju, reševanju in interpretaciji finančnih izzivov v različnih življenjskih situacijah;
- sprejema odgovorne/utemeljene odločitve s prepoznavanjem razlik med željami, zmožnostmi in dejanskimi potrebami;
- pridobi zavedanje o vlogi finančnih veščin in pomenu ustreznega izobraževanja na tem področju za kakovostno osebno in poklicno življenje.

Pri določanju ključnih ciljev smo izhajali iz kompetenc podjetnosti, ki so opisane v modelu EntreComp (EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence, 2019), kot so odkrivanje priložnosti, ustvarjalnost, prevzemanje pobude, vključevanje drugih, sodelovanje, finančna pismenost in druge, ki so široko uporabne v najrazličnejših življenjskih situacijah.

Okvir EntreComp (2019) sestavljajo tri kompetenčna področja, ki so tesno prepletena, pri čemer podjetnost velja za krovni pojem: 1) *zamisli in priložnosti*, 2) *viri* in 3) *k dejanjem*. Vsako področje vsebuje pet temeljnih kompetenc. Kompetenčna področja opredeljujejo podjetnost kot sposobnost ustvarjanja vrednosti za druge s prehodom od zamisli k dejanjem in z vključitvijo virov. Ti viri so lahko osebni (npr. samozavedanje in samoučinkovitost, motiviranost in vztrajnost), materialni (npr. proizvodni in finančni viri) ali nematerialni (npr. specifično znanje, spretnosti in stališča).

¹ Finančna pismenost je bila opredeljena v projektu NA-MA POTI in z dokumentom The Financial Competence Framework for children and youth in the European Union.

Slika 2: Področja in kompetence modela EntreComp, 2019, str. 8

Podjetnost se v praksi v prvi vrsti razvija z izvajanjem skupinskih aktivnosti za ustvarjanje vrednosti za druge (in tudi posameznika) na podlagi priložnosti (ideje, potrebe), ki jih prepoznamo v okolici. Sestavni del razvoja podjetnosti so tudi pogoste interakcije z deležniki, na primer uporabniki, strokovnjaki, zunanji sodelavci in podobno.

Pri razvoju podjetnostne kompetence upoštevamo, da je petnajst posameznih kompetenc medsebojno povezanih in jih obravnavamo kot celoto. Zato podjetnost razvijamo prek reševanja avtentičnih problemov, razvoja lastnih idej in prepoznanih priložnosti, ki jih mladi identificirajo v okolju, ali s sodelovanjem pri razvoju idej ali priložnosti, ki so jih prepoznali drugi. S tem preidemo od zamisli in prepoznanih priložnosti k dejanjem oziroma ustvarjanju rešitev. Pri tem ni nujno, da učenec doseže najvišjo raven strokovnosti v vseh 15 kompetencah.

Pri vsakem predmetu pa lahko najdemo priložnosti za razvijanje posameznih kompetenc, ki so gradniki podjetnostne kompetence, kot so zapisane v Tabeli 4. Z razvojem posamezne kompetence razvijamo to, kar ta kompetenca vsebinsko je, na primer ustvarjalnost, sodelovanje in podobno, kar so pomembni sestavni deli podjetnosti. Vendar posameznik, četudi ima razvito posamezno kompetenco na najvišji ravni, še ni neposredno bolj podjeten. Za uspešen razvoj podjetnostne kompetence mora učenec imeti priložnost reševanja avtentičnih problemov, kot je opisano v prvem odstavku.

3 Opredelitev ključnih ciljev po področjih skupnih ciljev

Za vsako od petih področij skupnih ciljev so oblikovani cilji, ki so jih člani Komisije prepoznali kot ključne oz. temeljne znotraj posameznega področja. Učenci jih bodo dosegali pri različnih predmetih, po celotni vzgojno-izobraževalni vertikali, na različne načine. Skupni cilji bodo, v skladu z metodologijo, predvideno v Izhodiščih (2022), smiselno umeščeni med predmetne cilje, in kjer je mogoče, standarde znanja v učnih načrtih ter v didaktična priporočila.

3.1 JEZIK, DRŽAVLJANSTVO, KULTURA IN UMETNOST

Tabela 2: Ključni cilji s področja *jezik, državljanstvo, kultura in umetnost*

PODPODROČJA	Ključni cilji Učenec
JEZIK	Strokovna besedila <ul style="list-style-type: none"> Razvija zmožnost izražanja v različnih besedilnih vrstah (referat, plakat, povzetek, opis, pogovor itd.) pri posameznih predmetih.
	Strokovni jezik <ul style="list-style-type: none"> Se zaveda, da je učenje vsebine posameznega predmeta hkrati tudi spoznavanje njegove strokovne terminologije, torej učenje jezika na ravni poimenovanj za posamezne pojme in na ravni logičnih povezav. Se izraža z ustrežno terminologijo predmeta in skrbi za ustrežno govorno in pisno raven svojega strokovnega jezika.
	Univerzalni opis jezika kot sistema <ul style="list-style-type: none"> [pri vseh predmetih:] Se zaveda podobnosti in razlik med jeziki in je na to pozoren tudi pri uporabi gradiv v tujih jezikih, pri uporabi prevajalnikov, velikih jezikovnih modelov, avtomatsko prevedenih spletnih strani itd. [pri jezikovnih predmetih:] Se zaveda, da različne jezike lahko opisujemo na podoben način; pri pouku tujih jezikov zato uporablja znanje, pridobljeno pri pouku učnega jezika, in obratno: zna primerjati jezike, ki se jih uči, in razpozna podobnosti ter razlike med njimi.
	Razumevanje pomena branja <ul style="list-style-type: none"> Pri vseh predmetih redno bere, izbira raznolika bralna gradiva, jih razume, poglobljeno analizira in kritično vrednoti.
	Jezik in nenasilna komunikacija <ul style="list-style-type: none"> Razvija lastne sporazumevalne zmožnosti skozi nenasilno komunikacijo.
DRŽAVLJANSTVO	Poznavanje in privzemanje človekovih pravic in dolžnosti kot temeljnih vrednot in osnovo državljske etike <ul style="list-style-type: none"> Pozna, razume in sprejema človekove pravice kot skupni evropski in ustavno določeni okvir skupnih vrednot in etike. Razume, da so človekove pravice univerzalne in nepogojene, da uveljavljajo vrednote svobode in enakosti. Razume in sprejema, da je obstoj pravic pogojen s spoštovanjem individualne dolžnosti do enake pravice drugega.

	<ul style="list-style-type: none"> • Razume in sprejema, da je dolžnost do enake pravice drugega dolžnost zaradi dolžnosti (ne le pravica zaradi individualnega interesa). • Razume in sprejema človekove pravice in dolžnosti kot osnovno, vsem državljanom skupno etiko (moralo), ki uveljavlja vrednote spoštovanja človekovega dostojanstva, pravičnosti, resnice, zakona, lastnine, nediskriminacije in strpnosti.
	<p>Etična refleksija</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spoznava, da obstajajo moralna vprašanja, pri katerih ni vnaprej danih od vseh sprejetih odgovorov. • Razvija občutljivost za moralna vprašanja ter sposobnosti, da o njih razmišlja skupaj z drugimi.
	<p>Sodelovanje z drugimi v skupnosti in za skupnost</p> <ul style="list-style-type: none"> • Z namenom uresničevanja skupnega dobrega sodeluje z drugimi ter podaja in uresničuje predloge, ki kakovostno spreminjajo skupnosti. • Prek lastnega delovanja ozavešča pomen skrbi za demokratično skupnost ter krepi zavedanje o pomenu pripadnosti skupnostim za lastno dobrobit in dobrobit drugih.
	<p>Aktivno državljanstvo in politična angažiranost</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ob zavedanju pozitivnega pomena politike kot skupnega reševanja izzivov in skrbi za dobrobit vseh, pa tudi iskanja kompromisov in preseganja konfliktov, pozna raznolike oblike demokratičnega političnega angažiranja in se vključuje v politične procese, ki vplivajo na življenja ljudi.
	<p>Znanje za kritično mišljenje, za aktivno državljansko držo</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uporabi znanja vsakega posameznega predmetnega področja za kritično in aktivno državljansko držo.
KULTURA IN UMETNOST	<p>Sprejemanje, doživljanje in vrednotenje kulture in umetnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Intuitivno ali zavestno (individualno in v skupini) vzpostavlja odnos do kulture, umetnosti, umetniške izkušnje in procesov ustvarjanja ter ob tem prepoznava lastna doživetja in se vživlja v izkušnjo drugega.
	<p>Raziskovanje in spoznavanje kulture in umetnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raziskuje in spoznava kulturo in umetnost, umetniške zvrsti ter njihova izrazna sredstva v zgodovinskem in kulturnem kontekstu.
	<p>Izražanje v umetnosti in z umetnostjo</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je radoveden in raziskuje materiale in umetniške jezike, se z njimi izraža, razvija domišljijo ter pogloblja in širi znanje tudi na neumetniških področjih.
	<p>Uživanje v ustvarjalnem procesu ter dosežkih kulture in umetnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uživa v ustvarjalnosti, se veseli lastnih dosežkov in dosežkov drugih. • V varnem, odprtem in spodbudnem učnem okolju svobodno izraža želje in udejanja ustvarjalne ideje.
	<p>Živim kulturo in umetnost</p> <ul style="list-style-type: none"> • Živi kulturo in umetnost kot vrednoto v domačem in šolskem okolju ter prispeva k razvoju šole kot kulturnega središča in njenemu povezovanju s kulturnim in z družbenim okoljem.

3.2 TRAJNOSTNI RAZVOJ

Tabela 3: Ključni cilji s področja *trajnostni razvoj*

KOMPETENCE	Ključni cilji
	Učenec
POOSEBLJANJE VREDNOT TRAJNOSTNOSTI	Vrednotenje trajnostnosti <ul style="list-style-type: none"> Kritično oceni povezanost lastnih vrednot in vrednot družbe s trajnostnostjo v navezavi na svoje trenutne zmožnosti in družben položaj.
	Podpiranje pravičnosti <ul style="list-style-type: none"> Pri svojem delovanju upošteva etična načela pravičnosti, enakopravnosti ter sočutja.
	Promoviranje narave <ul style="list-style-type: none"> Odgovoren odnos do naravnih sistemov gradi na razumevanju njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi in družbenimi sistemi.
SPREJEMANJE KOMPLEKSNO V TRAJNOSTNOSTI	Sistemsko mišljenje <ul style="list-style-type: none"> K izbranemu problemu pristopa celostno, pri čemer upošteva povezanost okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika. Presoja kratkoročne in dolgoročne vplive delovanja posameznika in družbenih skupin v družbi, družbe na lokalni, regionalni, nacionalni ter globalni ravni.
	Kritično mišljenje <ul style="list-style-type: none"> Kritično presoja informacije, poglede in potrebe o trajnostnem razvoju z vidika naravnega okolja, živih bitij in družbe, pri čemer upošteva različne poglede, pogojene z osebnim, socialnim in kulturnim ozadjem.
	Formuliranje problema <ul style="list-style-type: none"> Pri opredelitvi problema upošteva značilnosti problema – (ne)jasnost, (ne)opredeljenost, (ne)določljivost problema – in lastnosti reševanja – (ne)definirane, (ne)sistemske rešitve – ter vpletenost deležnikov.
ZAMIŠLJANJE TRAJNOSTNIH PRIHODNOSTI	Pismenost za prihodnost <ul style="list-style-type: none"> Na podlagi znanja, znanstvenih dognanj in vrednot trajnostnosti razume in vrednoti možne, verjetne in zelene trajnostne prihodnosti (scenarije). Presoja dejanja, ki so potrebna za doseganje zelene trajnostne prihodnosti.
	Prilagodljivost <ul style="list-style-type: none"> V prizadevanju za trajnostno prihodnost tvega in se kljub negotovostim prilagaja ter sprejema trajnostne odločitve za svoja dejanja.
	Raziskovalno mišljenje <ul style="list-style-type: none"> Pri načrtovanju in reševanju kompleksnih problemov/-atik trajnostnosti uporablja in povezuje znanja in metode različnih znanstvenih disciplin ter predlaga ustvarjalne in inovativne ideje in rešitve.
	Politična angažiranost

UKREPANJE ZA TRAJNOSTNOST	<ul style="list-style-type: none"> • Ob upoštevanju demokratičnih načel kritično vrednoti politike z vidika trajnostnosti ter sodeluje pri oblikovanju trajnostnih politik in prakse na lokalni, regionalni, nacionalni in globalni ravni.
	Kolektivno ukrepanje <ul style="list-style-type: none"> • Pri prizadevanju in ukrepanju za trajnostnost upošteva demokratična načela in aktivno ter angažirano (konstruktivno) sodeluje z drugimi.
	Individualna iniciativa <ul style="list-style-type: none"> • Se zaveda lastnega potenciala in odgovornosti za trajnostno delovanje in ukrepanje na individualni, kolektivni in politični ravni.

3.3 ZDRAVJE IN DOBROBIT

Tabela 4: Ključni cilji s področja *zdravje in dobrobit*

PODPODRČJA	Ključni cilji
	Učenec
DUŠEVNA DOBROBIT	Samozavedanje <ul style="list-style-type: none"> • Zaznava in prepoznava lastno doživljanje (telesne občutke, čustva, misli, vrednote, potrebe, želja) in lastno vedenje. • Skozi izkušnje razume njihovo povezanost v specifičnih situacijah (npr. ob doživljanju uspeha in neuspeha v učnih in socialnih situacijah).
	Samouravnavanje <ul style="list-style-type: none"> • Uravnava lastno doživljanje in vedenje (npr. v stresnih učnih in socialnih situacijah). • Razvija samozaupanje in samospoštovanje. • Se učinkovito spoprijema z negotovostjo in kompleksnostjo. • Učinkovito upravlja, organizira čas učenja in prosti čas.
	Postavljanje ciljev <ul style="list-style-type: none"> • Prepoznava lastne interese, lastnosti, močna in šibka področja ter v skladu z njimi načrtuje kratkoročne in dolgoročne cilje (vezane na duševno, telesno, socialno in učno področje). • Spremlja doseganje in spreminjanje načrtovanih ciljev. • Razvija zavzetost in vztrajnost ter krepi zmožnosti odložitve nagrade.
	Prožen način razmišljanja <ul style="list-style-type: none"> • Razvija osebno prožnost, razvojno miselno naravnost, radovednost, optimizem in ustvarjalnost. • Učinkovito se spoprijema s problemskimi situacijami, ki zahtevajo proaktivno miselno naravnost.
	Odgovornost in avtonomija <ul style="list-style-type: none"> • Krepi odgovornost, avtonomijo in skrbi za osebno integriteto.
TELESNA DOBROBIT	Gibanje in sedenje <ul style="list-style-type: none"> • Razume pomen vsakodnevnega gibanja za zdravje in dobro počutje. • Razvija pozitiven odnos do gibanja.

	<ul style="list-style-type: none"> • Vključuje se v različne gibalne dejavnosti, tudi kot v razbremenilne dejavnosti v napornem vsakdanu. • Razume škodljivosti dolgotrajnega sedenja, razvija navade za prekinitev in zmanjšanje sedenja.
	<p>Prehrana in prehranjevanje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razume pomen uravnotežene prehrane. • Razvija navade zdravega prehranjevanja. • Oblikuje pozitiven odnos do hrane in prehranjevanja.
	<p>Sprostitev in počitek</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razume pomen počitka in sprostitve po miselnem ali telesnem naporu. • Spozna različne tehnike sproščanja in uporablja tiste, ki mu najbolj koristijo. • Razume pomen dobrih spalnih navad za učinkovito telesno in miselno delovanje ter ravnanje.
	<p>Varnost</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spozna različne zaščitne ukrepe za ohranjanje zdravja. • Ravna varno in odgovorno, pri čemer skrbi za ohranjanje zdravja sebe in drugih.
	<p>Preventiva pred različnimi oblikami zasvojenosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Usvaja znanje o oblikah in stopnjah zasvojenosti ter o strategijah, kako se jim izogniti oz. jih preprečiti z zdravim življenjskim slogom.
SOCIALNA DOBROBIT	<p>Socialno zavedanje in zavedanje raznolikosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ozavešča lastno doživljanje in vedenje v odnosih z drugimi. • Zaveda se in prepoznava raznolikosti v ožjih (oddelek, vrstniki, družina) in širših okoljih (šola, lokalna skupnost, družba).
	<p>Komunikacijske spretnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razvija spretnosti aktivnega poslušanja, asertivne komunikacije, izražanja zanimanja in skrbi za druge.
	<p>Sodelovanje in reševanje konfliktov</p> <ul style="list-style-type: none"> • Krepi sodelovalne veščine, spretnosti vzpostavljanja in vzdrževanja kakovostnih odnosov v oddelku, družini, šoli, širši skupnosti, temelječih na spoštljivem in asertivnem komuniciranju ter enakopravnosti. • Konstruktivno sodeluje v različnih vrstah odnosov na različnih področjih.
	<p>Empatija</p> <ul style="list-style-type: none"> • Krepi zmožnosti razumevanja in prevzemanja perspektive drugega. • Prepoznava meje med doživljanjem sebe in drugega. • Uravnava lastno vedenje v odnosih, upoštevajoč več perspektiv hkrati.
	<p>Prosocialno vedenje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Krepi prepoznavanje in zavedanje potrebe po nudenju pomoči drugim. • Prepoznava lastne potrebe po pomoči in strategije iskanja pomoči. • Krepi družbene odgovornosti.

3.4 DIGITALNA KOMPETENTNOST

Tabela 5: Ključni cilji s področja *digitalna kompetentnost*

KOMPETENCE	Ključni cilji
	Učenec
INFORMACIJSKA PISMENOST	<p>Brskanje, iskanje in filtriranje podatkov, informacij in digitalnih vsebin</p> <ul style="list-style-type: none"> Izraža informacijske potrebe, išče podatke, informacije in vsebine v digitalnih okoljih, dostopa do njih in krmari med njimi (Digcomp 2.2, 2023, str. 9). Oblikuje in dopolnjuje osebne strategije iskanja (Digcomp 2.2, 2023, str. 9).
	<p>Vrednotenje podatkov, informacij in digitalnih vsebin</p> <ul style="list-style-type: none"> Analizira, primerja in kritično vrednoti verodostojnosti in zanesljivost podatkov, informacij in digitalnih vsebin (Digcomp 2.2, 2023, str. 11).
	<p>Upravljanje s podatki, informacijami in digitalnimi vsebinami</p> <ul style="list-style-type: none"> Podatke zbere, obdela, prikaže in shrani na najustreznejša mesta (trdi disk, oblak, USB, itd.).
KOMUNIKACIJA IN SODELOVANJE	<p>Sporazumevanje z uporabo digitalnih tehnologij</p> <ul style="list-style-type: none"> Se sporazumeva z uporabo različnih digitalnih tehnologij in razume ustrezna sredstva komunikacije v danih okoliščinah (Digcomp 2.2, 2023, str. 15).
	<p>Deljenje z uporabo digitalnih tehnologij</p> <ul style="list-style-type: none"> Deli podatke, informacije in digitalne vsebine z drugimi z uporabo ustreznih digitalnih tehnologij. Deluje v vlogi posrednika in je seznanjen s praksami navajanja virov in avtorstva (Digcomp 2.2, 2023, str. 17).
	<p>Državlansko udejstvovanje z uporabo digitalnih tehnologij</p> <ul style="list-style-type: none"> Poišče in uporablja portale za udejstvovanje v družbi. Poišče skupine, ki zastopajo njegove interese in s pomočjo katerih lahko aktivno daje predloge za spremembe.
	<p>Sodelovanje z uporabo digitalnih tehnologij</p> <ul style="list-style-type: none"> Z digitalnimi orodji soustvarja skupno vsebino in se zavzema za krepitev sodelovanja med člani.
	<p>Spletni bonton</p> <ul style="list-style-type: none"> Pri uporabi digitalnih tehnologij in omrežij prilagaja svoje vedenje pričakovanjem in pravilom, ki veljajo v določeni skupini. Prepozna sovražni govor ali dejavnosti na spletu in se zna ustrezno odzvati. Aktivno sodeluje pri soustvarjanju pravil vedenja na spletu.
	<p>Upravljanje z digitalno identiteto</p> <ul style="list-style-type: none"> Ustvari eno ali več digitalnih identitet in z njimi upravlja, skrbi za varovanje lastnega ugleda ter za ravnanje s podatki, ki nastanejo z uporabo številnih digitalnih orodij in storitev v različnih digitalnih okoljih (Digcomp 2.2, 2023, str. 25).
	Razvoj digitalne vsebine

IZDELOVANJE DIGITALNIH VSEBIN	<ul style="list-style-type: none"> • Ustvarja in ureja digitalne vsebine v različnih formatih (Digcomp 2.2, 2023, str. 27).
	<p>Integracija in poustvarjanje digitalne vsebine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Digitalne vsebine obogati z dodajanjem slik, glasbe, videoposnetkov, vizualnih efektov idr.
	<p>Avtorske pravice in licence</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pozna licence in avtorske pravice. Spoštuje pravice avtorjev in jih ustrezno citira. • Svoje delo zna zaščititi z ustrezno licenco.
	<p>Programiranje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zna ustvariti algoritem za rešitev enostavnega problema. Zna odpraviti preproste napake v programu.
VARNOST	<p>Varovanje naprav</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deluje samozaščitno: svoje naprave zaščiti z ustreznimi gesli, programsko opremo in varnim ravnanjem, jih ne pušča brez nadzora v javnih prostorih idr.
	<p>Varovanje osebnih podatkov in zasebnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Svoje osebne podatke varuje in deli samo z zaupanja vrednimi ponudniki digitalnih storitev. • Prepozna sumljiva e-poštna sporočila, ki poskušajo pridobiti občutljive informacije. • Razume izjave v pravilnikih o zasebnosti, iz katerih je razviden način uporabe osebnih podatkov v digitalnih storitvah.
	<p>Varovanje zdravja in dobrobiti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Digitalno tehnologijo uporablja uravnoteženo. • Prepozna znake digitalne zasvojenosti. Zna uporabiti orodja za spremljanje in omejevanje rabe digitalnih tehnologij. • Prepozna spletno ustrahovanje in se zna pred njim zaščititi. • Skrbi za dobro telesno in duševno dobrobit ter se izogiba negativnim vplivom digitalnih medijev.
	<p>Varovanje okolja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaveda se vplivov digitalnih tehnologij in njihove uporabe na okolje (Digcomp 2.2, 2023, str. 41).
REŠEVANJE PROBLEMOV	<p>Prepoznavanje potreb in tehnološki odzivi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prepozna in oceni potrebe, izbira ter uporabi digitalna orodja in možne tehnološke odzive za izpolnjevanje potreb (Digcomp 2.2, 2023, str. 45). • Prilagodi digitalna okolja lastnim potrebam (Digcomp 2.2, 2023, str. 45).
	<p>Prepoznavanje vrzeli v digitalnih kompetencah</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prepozna vrzeli v svojih digitalnih kompetencah, jih po potrebi izboljšuje in dopolnjuje. • Išče priložnosti za samorazvoj na področju digitalnih kompetenc in pri tem podpira tudi druge.
	<p>Reševanje tehničnih problemov</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prepozna tehnične težave pri delu z napravami oz. pri uporabi digitalnih okolij ter jih rešuje (Digcomp 2.2, 2023, str. 43).

	Ustvarjalna uporaba digitalne tehnologije <ul style="list-style-type: none"> • S pomočjo digitalne tehnologije ustvarja rešitve in novosti v postopkih ter proizvodih.
--	---

3.5 PODJETNOST

Tabela 6: Ključni cilji s področja *podjetnost*

KOMPETENCE	Ključni cilji
	Učenec
ZAMISLI IN PRILOŽNOSTI	Odkrivanje priložnosti <ul style="list-style-type: none"> • Prepoznavava avtentične izzive kot priložnosti za ustvarjanje vrednosti² zase in za druge.
	Ustvarjalnost in inovativnost <ul style="list-style-type: none"> • Pri reševanju izzivov na ustvarjalen način uporablja znanje in izkušnje za ustvarjanju boljših rešitev. • Pripravi nabor možnih rešitev izziva, pri čemer stremi k oblikovanju vrednosti za druge.
	Vizija <ul style="list-style-type: none"> • Oblikuje vizijo prihodnosti, ki vključuje odgovore na vprašanja, kaj namerava početi v prihodnosti, kakšen želi postati in kakšno skupnost želi sooblikovati.
	Vrednotenje zamisli <ul style="list-style-type: none"> • Vrednoti rešitve ob upoštevanju kriterijev po načelu ustvarjanja dobrobiti za druge in izbere ustrezno rešitev.
	Etično in trajnostno razmišljanje <ul style="list-style-type: none"> • Prepozna in ovrednoti vpliv svojih odločitev in ravnanj na skupnost in okolje.
VIRI	Samozavedanje in samoučinkovitost <ul style="list-style-type: none"> • Prepozna svoje želje, močna in šibka področja ter zaupa, da lahko pozitivno vpliva na ljudi in situacije.
	Motiviranost in vztrajnost <ul style="list-style-type: none"> • Je pozitivno naravnan, samozavesten in osredotočen na proces reševanja izziva. • Vztraja pri opravljanju kompleksnejših nalog.
	Vključevanje virov <ul style="list-style-type: none"> • Pridobi podatke in sredstva (materialne, nematerialne in digitalne), potrebne za prehod od zamisli k dejanjem, s katerimi odgovorno in učinkovito upravlja, ob upoštevanju učinkovite izrabe lastnega časa in finančnih sredstev.

² *** Beseda "vrednost" je prevod besede "value" in ne "worth". "Value" oxfordski slovar definira kot *"the regard that something is held to deserve; the importance, worth, or usefulness of something."* Razvijamo torej rešitve (za druge), ki so za ljudi pomembne ("important"), koristne ("useful") in/ali vredne (v ekonomskem smislu, "worth"). Sem pa lahko spada zelo širok nabor priložnosti in idej, seveda tudi reševanje npr. družbenih problemov, kot to definira Entrecomp. Koncept "vrednost" tukaj v osnovi ni ekonomski, je izrazito utemeljen na empatiji, tudi altruizmu in je usmerjen tako v dobrobit posameznika kot tudi skupnosti.

	<p>Vključevanje človeških virov</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spodbuja in motivira druge pri reševanju skupnih nalog. • Poišče ustrezno pomoč posameznika (npr. vrstnika, učitelja, strokovnjaka ...) ali strokovne skupnosti. • Razvije spretnosti za učinkovito komunikacijo, pogajanje, vodenje, ki so potrebne za doseganje rezultatov.
	<p>Finančna pismenost</p> <ul style="list-style-type: none"> • V različnih življenjskih situacijah prepozna in rešuje finančne izzive (viru finančnih sredstev, skrb za denar, poslovanje npr. z banko, zavarovalnico ter drugimi finančnimi institucijami, ocena potrebnih sredstev, tveganj in odločitev o zadolževanju ter naložbi, varčevanju). • Sprejema odgovorne finančne odločitve za doseganje blaginje (osebne in za skupnost). • Pridobiva ustrezno znanje na področju finančne pismenosti za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.
K DEJANJEM	<p>Prevzemanje pobude</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sodeluje in spodbuja pri reševanju izzivov, pri čemer prevzema individualno in skupinsko odgovornost. <p>Načrtovanje in upravljanje</p> <ul style="list-style-type: none"> • V procesu reševanja problemov si zastavlja kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje, opredeli prednostne naloge in pripravi načrt. • Prilagaja se nepredvidenim spremembam. <p>Obvladovanje negotovosti, dvoumnosti in tveganja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Na nepredvidene situacije se odziva s pozitivno naravnostjo in ciljem, da jih uspešno razreši. • Pri odločitvah primerja in analizira različne informacije, da zmanjša negotovost, dvoumnost in tveganja. <p>Sodelovanje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sodeluje z različnimi posamezniki ali skupinami. • Morebitne spore rešuje na konstruktiven način in po potrebi sklepa kompromise. <p>Izkustveno učenje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Z reševanjem izzivov pridobiva nove izkušnje in jih upošteva pri sprejemanju nadaljnjih odločitev. • Presoja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev in pri tem prepozna priložnosti za nadaljnje učenje. • Prepozna priložnosti za aktivno uporabo pridobljenega znanja v novih situacijah. • Povratne informacije uporabi za nadaljnji razvoj podjetnostne kompetence.

4 Navodila za umeščanje skupnih ciljev v učne načrte posameznih predmetov

Ključne cilje, oblikovane za vsako področje skupnih ciljev, predmetna kurikularna komisija smiselno umesti med cilje in standarde znanja v svojem učnem načrtu ter v didaktična priporočila. Trenutne prakse kažejo, da kompetence, zapisane v učnih načrtih, pogosto ostajajo prezrte. Analiza ZRSŠ (Bačnik idr., 2020) je pokazala, da učni načrti v tem pogledu učiteljev ne nagovarjajo dovolj eksplicitno in jih ne opolnomočijo za njihovo doseganje pri pouku predmeta, ki ga poučujejo. To potrjujejo tudi nekatere druge raziskave (npr. Brodnik idr., 2018).

Učenci bodo ključne cilje dosegali pri različnih predmetih, po celotni izobraževalni vertikali, na različne načine (Izhodišča, 2022). Pri tem ni pričakovano poenostavljeno dodajanje ciljev obstoječim predmetnim ciljem, temveč njihova konkretizacija z upoštevanjem skupnih ciljev, ki jim sledimo v celotnem procesu vzgoje in izobraževanja. S tem bo zagotovljena smiselna povezanost skupnih ciljev s predmetnimi cilji.

Pri umeščanju skupnih ciljev v učne načrte in didaktična priporočila predmetne kurikularne komisije sledite naslednjim korakom:

1. **Seznajte se z opisi področij, kompetenc in ključnih ciljev** v poglavjih 2 in 3 tega dokumenta. **Razmislite o** načinu, kako povezati področja skupnih ciljev z vašim predmetom/predmetnim področjem.
2. **V opredelitvi predmeta zapišite**, kakšna je vloga skupnih ciljev pri vašem predmetu, pri čemer razmislite tudi o pomenu skupnih ciljev za učenca v luči splošne izobrazbe.
3. **Izdelajte si shemo umeščanja** ključnih ciljev, ki vam bo v pomoč pri nadaljnjih korakih:
 - a. **Izberite ključne cilje**, ki jih je smiselno vključiti v učni načrt vašega predmeta. Pri izboru ključnih ciljev iz posameznega kompetenčnega področja (npr. *zamisli in priložnost*) izberite najmanj en cilj. Pri tem je treba ključne cilje, ki se medsebojno dopolnjujejo in/ali nadgrajujejo, vključiti skupaj.
 - b. **Določite, kako se bodo ključni cilji realizirali v učnih načrtih** (skozi cilje predmeta oz. didaktična priporočila), **in to opredelite v uvodu v temo/opisu teme.** (Pomembno je, da ključne cilje, kjer je to mogoče, vpletete v predmetne cilje in/ali standarde znanja in jih ne zapišete kot nove, dodatne; če to ni mogoče, jih vključite v didaktična priporočila.)
4. Posvetujte se s *Komisijo za pripravo skupnih ciljev in njihovo umeščanje v učne načrte in kataloge znanja*, ki vam lahko nudi podporo in usmeritve pri umeščanju ključnih ciljev v učne načrte in didaktična priporočila.

Skupni cilji sledijo načelu horizontalne in vertikalne povezanosti učnih načrtov kot krovnemu načelu prenove učnih načrtov. Pri tem se bodo skupni cilji, vključeni v cilje predmeta in standarde znanja, smiselno nadgrajevali skozi celotno osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje. V učne načrte bodo ustrezno umeščeni, ko bodo cilji, vsebine in standardi znanj pri vseh predmetih/predmetnih področjih vodili k razvoju in učenju jezika, državljanstva, kulture in umetnosti, k trajnostnemu razvoju, zdravju in dobrobiti, k digitalni kompetentnosti ter podjetnosti. Zato je ravno ideal, h kateremu se približujemo s skupnimi cilji, tudi ključno izhodišče branja tega dokumenta in pisanja učnih načrtov za učence slovenskih osnovnih in srednjih šol.

5 Viri in literatura

Ahačič, K., Rojc, J., Slivar, B., idr. (2022). *Izhodišča za prenovu učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji*. Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/izhodišca_za_prenovo_UN.pdf

Akcijski načrt za digitalno izobraževanje (2020). Evropska komisija. https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/deap-communication-sept2020_en.pdf

Bačnik, A., Baškarad, S., Bergoč, Š., in Volčanšek, S. (2021). *Povzetek poročil skupin za analizo učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji*. Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/digitalnknjiznica/PovzetekPorocilUN>

Beacco, J.-C., Fleming, M. P., Goullier, F., Thürmann, E., Vollmer, H. J., in Sheils, J. (2017). *Razsežnost učnega jezika pri vseh predmetih: kratek priročnik za razvoj kurikula in usposabljanje učiteljev*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/razseznost-ucnega-jezika.pdf>

Bianchi, G., Pisiotis, U., in Cabrera Giraldez, M. (2022). *GreenComp The European sustainability competence framework*. Evropska komisija. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128040>

British Columbia Ministry of Education (2019). *Core Competencies*. Ministry of Education. <https://curriculum.gov.bc.ca/>

Brodnik, A., Krajnc, R., Demšar, J., Črepinšek, M., Kljun, M., Čotar Konrad, S., Košir, K., Anželj, G., Kermc, N., Stanovnik, T., Čampelj, B., in Klun, K. (2018). *Snovalci digitalne prihodnosti ali le uporabniki?* Poročilo strokovne delovne skupine za analizo prisotnosti vsebin računalništva in informatike v programih osnovnih in srednjih šol ter za pripravo študije o možnih spremembah (RINOS). Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. https://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/Aktualno/Porocilo_RINOS_30_5_18.pdf

Caspersen, M. E. (2021). *Informatics as a Fundamental Discipline in General Education – The Danish Perspective*. V Werthner, H., Prem, E., Lee, E. A., in Ghezzi, C. (ur.). *Perspectives on Digital Humanism* (str. 191–200). Springer.

Competences for democratic culture (2016). *Living together as equals in culturally diverse democratic societies*. Svet EU. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=NL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=NL)

Department of Education and Skills (2015). *Framework for Junior Cycle*. Department of Education and Skills. <https://ncca.ie/en/junior-cycle/framework-for-junior-cycle/>

DigComp: *A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe*. (2013). Ferrari, A., Punie, Y. in Brecko, B. (ur.), Evropska komisija. <file:///C:/Users/aholcar/Downloads/lb-na-26035-enn.pdf>

DigComp 2.1: Okvir digitalnih kompetenc za državljane. Osem ravni doseganja kompetenc in primeri rabe. (2017). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/digcomp-2-1-okvir-digitalnih-kompetenc.pdf>

DigComp 2.2: Okvir digitalnih kompetenc za državljane. Z novimi primeri rabe znanja, spretnosti in stališč. (2023). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/08/DigComp-2-2-Okvir-digitalnih-kompetenc.pdf>

Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju (2009). https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Smernice_za_kulturno_umetnostno_vzgojo.pdf

Entrecomp: Okvir podjetnostne kompetence. (2019). Evropska komisija. <https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf>

Evropska komisija (2017). *Citizenship Education at School in Europe – 2017*. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6b50c5b0-d651-11e7-a506-01aa75ed71a1/language-en>

Evropska komisija (2022). *Key competences for all – Policy design and implementation in European school education - final report*. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Looney, J., O’Shea, M., Staring, F. et al. Evropska unija. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/1951>

Evropski okvir digitalnih kompetenc izobraževalcev: DigCompEdu. (2018). Redecke, C, Brecko, B. (ur.). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/digcompedu.pdf>

Global Action Programme on Education for Sustainable Development (2016). Paris: UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246270>

Highlights from the global consultation process towards the UNESCO Framework. (2023). Paris: UNESCO.

Javrh, P., Možina, E., idr. (2020). *Kulturna zavest in izražanje: opisniki temeljne zmožnosti*. Andragoški center Slovenije. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-J4PV9SFA>

Jelenc, Z. (2007). *Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji*. Ministrstvo za šolstvo in šport.

LifeComp: *Evropski okvir za osebno in socialno ključno kompetenco ter kompetenco učenje učenja* (2020). Evropska komisija. <https://www.zrss.si/pdf/lifecomp.pdf>

Ministry of Education (2007). *The New Zealand Curriculum*. Learning Media. <https://nzcurriculum.tki.org.nz/Key-competencies>

Ministry of Education Singapore (2014). *Curriculum and subjects*. Ministry of Education Singapore. <https://www.moe.gov.sg/primary/curriculum>

Ministry of Education Singapore (2014). *Information sheet of 21st century competencies*. Ministry of Education Singapore.

<https://www.moe.gov.sg/news/pressreleases/informationssheeton21stcenturycompetencies>

Ministry of Education Singapore (2016b). *Secondary school education: Shaping the next phase of your child's learning journey*. Ministry of Education Singapore.

<https://www.moe.gov.sg/docs/defaultsource/document/education/secondary/files/secondaryschooleducationbooklet.pdf>

OECD (2020). *Curriculum Overload: A Way Forward*, OECD Publishing, Paris.

<https://doi.org/10.1787/3081ceca-en>

Reimagining our futures together: A new social contract for education (2021). Paris: UNESCO.

Scottish Government (2009). *Curriculum for Excellence*. Scottish Government.

<https://education.gov.scot/documents/All-experiencesoutcomes18.pdf>

Sirnik, M., Vršič, V., Simčič, I., Fras-Berro, F., Lovšin Kozina, F., Stopar, N., Pustavrh, S., Vreš, S., Kretič Mamič, A., Ternar, V., Angelov Troha, K., Petric, D., Kokalj, T., in Brezovnik, S. (2022). *Finančna pismenost: opredelitev in gradniki*. Zavod RS za šolstvo.

https://www.zrss.si/pdf/Financna_pismenost_gradniki.pdf

Svet EU (2018). Priporočila Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=NL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=NL)

Svetovna zdravstvena organizacija (2013). *Evropski akcijski načrt za duševno zdravje*, SZO, l. 2013–2020. Ženeva.

Timotheou, S., Miliou, O., Dimitriadis, Y., et al. (2022). *Impacts of digital technologies on education and factors influencing schools' digital capacity and transformation: A literature review*. Educ Inf Technol. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11431-8>

Umetnost v vzgoji v vrtcih in šolah: projekt SKUM. (2022). Založba Univerze na Primorskem.

Vuorikari, R., Kluzer, S. and Punie, Y., DigComp 2.2: *The Digital Competence Framework for Citizens - With new examples of knowledge, skills and attitudes*. (2022). Evropska unija.

<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128415>

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI). Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr. in 25/17 – ZVaj.

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI). Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr. in 25/17 – ZVaj.

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>

Zakon o osnovni šoli (ZOsn). Uradni list RS, št. 81/06 – uradno prečiščeno besedilo, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 – ZUJF, 63/13 in 46/16 – ZOFVI-K.

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>

Zakon o gimnazijah (ZGim). Uradni list RS, št. 1/07 – uradno prečiščeno besedilo, 68/17, 6/18 – ZIO-1 in 46/19. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO450>

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI-1). Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Uradni list RS, št. [79/06](#), [68/17](#) in [46/19](#)).

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4325>

Welsh Government (2019). *A guide to curriculum for Wales 2022*. Welsh Government.

<https://hwb.gov.wales/curriculum-for-wales>

Werthner, H., Prem, E., Lee, E. A., in Ghezzi, C. (2021). *Perspectives on Digital Humanism*. Springer. What Students Learn Matters: Towards a 21st Century Curriculum.